

TOMAS AKVINIETIS

SUMA PRIEŠ PAGONIS

TREČIOJI KNYGA. APVAIZDA. 61–64 SKYRIAI

Summa Contra Gentiles. Book III. Providence. Chapters 61–64

LXI SKYRIUS

KAD KIEKVIENAS, REGINTIS DIEVĄ,
TAMPA AMŽINOJO GYVENIMO DALYVIU

- [1] Iš to, kas jau pasakyta, akivaizdu, kad dėl minėto regėjimo sukurtas intelektas tampa amžinojo gyvenimo dalyviu.
- [2] Mat amžinybė nuo laiko skiriasi tuo, kad laikas savo esatį turi tam tikroje sekoje, o amžinybės esatis yra visa iš karto. Bet jau parodyta, kad minėtame regėjime nėra jokios sekos ir visa, kas juo regima, iš karto vienu žvilgsniu matoma. Vadinasi, tas regėjimas yra tam tikras dalyvavimas amžinybėje. Ir jis yra tam tikras gyvenimas, nes intelekto veiksmas yra tam tikras gyvenimas. Vadinasi, dėl to regėjimo sukurtas intelektas tampa amžinojo gyvenimo dalyviu.
- [3] Taip pat. Savo rūšį veiksmas gauna iš savo objekto. O minėto regėjimo objektas, kaip jau parodyta, yra pati dieviškoji substancija, o ne koks nors sukurtas panašumas į ją. Tačiau dieviškosios substancijos esatis yra amžinybėje, arba veikiau ji pati yra amžinybė. Todėl ir minėtas regėjimas yra dalyvavimas amžinybėje.
- [4] Dar. Jei koks nors veiksmas yra laike, tai yra arba dėl veiksmo pradmens laikinumo, kaip gamtos daiktų veiksmas yra laikini, arba dėl veiklos objekto, kaip tie, anapus laiko esančių dvasinių substancijų veiksmas, kuriuos jos atlieka laikui pavaldžiame pasaulyje. Tačiau minėtas regėjimas nėra laike nei dėl to, kas regima, nes regos objektu yra amžinoji substancija; nei dėl to, kuriuo regima,

| Dail. Beato Angelico

RAKTAŽODŽIAI: Tomas Akvinietis, *Suma prieš pagonis*, *Apvaizda*, amžinas gyvenimas.

KEY WORDS: Thomas Aquinas, *Summa Contra Gentiles*, *Providence*, eternal life.

nes ir tai yra amžinoji substancija; nei dėl to, kas regi, t. y. intelekto, kurio esatis nepavaldi laikui, nes, kaip jau įrodyta, jis yra neirus. Vadinasi, tas regėjimas yra dalyvavimas amžinybėje, nes visais atžvilgiais pranoksta laiką.

- [5] Toliau. Knygoje *Apie priešastis* rašoma, kad protinga (intelektinė) siela sukurta amžinybės ir laiko paribyje ir gali būti akivaizdžiai patvirtinta tuo, kas jau pasakys: mat nors protingų substancijų hierarchijoje ji yra paskutinė, jos substancija yra pakylėta virš kūniškos materijos ir nuo jos nepriklauso. Tačiau jos veiksmas, kuriuo ji susisieja su žemesniais, laike esančiais objektais, yra laikinas. Todėl tas veiksmas, kuriuo ji susisieja su aukštesniais, virš laiko esančiais objektais, dalyvauja amžinybėje. O labiausiai toks veiksmas yra regėjimas, kuriuo matoma dieviškoji substancija. Todėl tuo regėjimu ji, kaip ir bet kuri kita, Dievą reginti sukurta protinga substancija, dalyvauja amžinybėje.
- [6] Todėl Evangelijoje pagal Joną Viešpats sako: *O amžinasis gyvenimas – tai pažinti tave, vienintelį tikrąjį Dievą* (Jn 17, 3).

LXII SKYRIUS

KAD REGINTYS DIEVĄ, JĮ REGĖS AMŽINAI

- [1] Dėl to, kas jau pasakyta, akivaizdu, kad tie, kuriuos lydi iš dieviškojo regėjimo kylanti laimė, niekada jos nepraras.
- [2] Juk kiekvienas, kartais esantis, o kartais nesantis, matuojamas laiku, kaip parodyta *Fizikos* ketvirtoje knygoje. Tačiau minėtas regėjimas, sukurtas protingas (intelektines) būtybes darantis laimingas, yra ne laike, bet amžinybėje. Todėl neįmanoma, kad jį prarastų tas, kuris jame dalyvauja.
- [3] Be to. Protingas kūrinys savo galutinį tikslą pasiekia tik tada, kai nuraminamas jo prigimtinis geismas. Tačiau kaip jis iš prigimties geidžia laimės, taip iš prigimties geidžia laimės amžinumo, nes pačia savo substancija jis yra amžinas, ir tai, ko geidžia dėl jo paties, o ne dėl ko nors kito, geidžia amžinai turėti. Todėl laimė nebūtų galutinis tikslas, jeigu netruktų amžinai.
- [4] Toliau. Žinojimas, kad visa tai, ką su meile turime, kada nors prarasime, liūdintų. Bet tą regėjimą, kuris daro laimingus, nes yra pats maloniausias ir geidžiausias, jį turintieji labiausiai myli. Todėl neįmanoma, kad jie neliūdėtų, jeigu žinotų, jog kada nors jo neteks. Bet jeigu jis nebūtų amžinas, tai jie žinotų, nes jau parodyta, kad regintys dieviškąją substanciją žino visa tai, kas yra gamtoje, todėl dar geriau žino, koks yra tasai regėjimas: ar nuolatinis, ar kada nors nutrūskiantis. Regėjimo neamžinumas juos liūdintų, todėl tas regėjimas nebūtų tikroji laimė, turinti apginti nuo visų blogybių, kaip jau buvo parodyta.
- [5] Taip pat. Tas, kuris iš prigimties į ką nors juda kaip į savo judėjimo tikslą, nuo jo neatitraukiamas kitaip, kaip tik per prievartą, kaip į viršų išmestas sunkus kūnas [atitraukiamas nuo žemiausios vietos, kurią jis iš prigimties stengiasi užimti]. Tačiau iš to, kas jau pasakyta, žinoma, kad protinga substancija to re-

- gėjimo siekia savo prigimtiniu geismu. Todėl nuo jo atsitrauktų tik per prievartą. Tačiau ką nors per prievartą atitraukti galėtų tik jėga, didesnė už judėjimo priežasties galią. Bet jau įrodyta, kad dieviškojo regėjimo priežastis yra Dievas. Ir kadangi jokia galia nepranoksta dieviškosios galios, neįmanoma, kad tasai regėjimas būtų atimtas per prievartą. Vadinasi, jis amžinai tęsis.
- [6] Dar. Kas nors nustoja regėjęs tai, ką anksčiau matė, arba todėl, kad netenka regos, pavyzdžiui, miręs arba apakęs; arba kaip nors kitaip paveiktas; arba todėl, kad pats atsisako regėti, pavyzdžiui, kas nors nusuka žvilgsnį nuo objekto, į kurį anksčiau žiūrėjo; arba todėl, kad tas objektas pašalinamas. Tai yra tiesa tiek kalbant apie regėjimą akimis, tiek – apie regėjimą intelektu (protu). Tačiau Dievą reginčiai intelektinei (protingai) substancijai negali pritrūkti gebėjimo regėti Dievą nei dėl to, kad ji liautųsi egzistavusi, nes jau parodyta, kad ji yra amžina; nei dėl tos šviesos, kuria regi Dievą, trūkumo, nes tą šviesą ji priima nepažeidžiamai tiek iš priimančiojo, tiek iš duodančiojo. Taip pat jai negali pritrūkti noro tokiu regėjimu, dėl kurio ji suvokia, kad tas regėjimas yra jos aukščiausia laimė, džiaugtis: juk ji negali norėti nebūti laiminga. Ir nesiliauja regėjusi dėl objekto pašalinimo, nes tas objektas, t. y. Dievas, nei kada nors kinta, nei nuo mūsų tolsta, nebent mes patys nuo jo tolstame. Tad neįmanoma, kad palaimą teikiantis Dievo regėjimas kada nors liautųsi.
- [7] Be to. Neįmanoma, jog kas nors norėtų atsiskirti nuo gėrio, kuriuo mėgaujasi, nebent tik dėl kokio nors blogio, kurį tame mėgavimesi išvelgia, arba dėl to, jog mano, kad tas gėris yra kliūtis didesniame gėriui: juk valia geidžia vien to, ką laiko gėriu, ir vengia tik to, ką laiko blogiu. Tačiau mėgavimesi tuo regėjimu negali būti jokio blogio, nes jis yra geriausia, ką protingas (intelektinis) kūrinys gali pasiekti. Be to, negali būti taip, jog tas, kuris tuo regėjimu mėgaujasi, manytų, kad jame yra koks nors blogis arba kad yra kas nors už jį geresnio, nes tas aukščiausias tiesos regėjimas pašalina visas klaidingas nuomones. Todėl neįmanoma, kad Dievą reginti protinga substancija kada nors panorėtų to regėjimo netekti.
- [8] Taip pat. Pasibjaurėjimas tuo, kuo anksčiau buvo maloniai mėgaujamas, atsiranda todėl, kad tas dalykas besimėgaujantiems sukelia pakitimus ardydamas arba silpnindamas jo galią. Mat jutimo galios nuo savo veiklos pavargsta todėl, kad jutimo objektai sukelia pakitimus kūno organuose, o ypač stiprūs objektai net gali joms pakenkti; todėl, tam tikrą laiką pasimėgavus, pradedama bodėtis tuo, kas ką tik teikė juslinį malonumą. Taip pat ilgas ir įtemptas protavimas sukelia mums pasibjaurėjimą todėl, kad pavargsta galios, besinaudojančios kūno organais, be kurių pagalbos mūsų protas šiame gyvenime negali protauti. Tačiau dieviškoji substancija ne ardo, bet labiausiai tobulina protą. Ir į jos regėjimą nepatenka joks kūno organu atliekamas veiksmas. Todėl neįmanoma, kad tasai regėjimas tam, kuris juo ką tik maloniai mėgavosi, dabar sukeltų pasibjaurėjimą.
- [9] Toliau. Pasibjaurėjimo negali kelti tai, ką stebint kyla nuostaba, nes kuo ilgiau stebimasi, tuo labiau didėja geismas. Tačiau dieviškosios substancijos reginys

stebina kiekvieną sukurtą protą (intelektą), nes joks sukurtas protas jos neapima. Todėl neįmanoma, kad protinga substancija tuo regėjimu bodėtusi. Ir negali būti taip, kad to regėjimo ji savo valia atsisakytų.

- [10] Dar. Jeigu kokie nors du anksčiau susiję objektai vėliau išsiskiria, tai šitaip atsitinka dėl to, kad kuris nors iš jų pakinta, nes kaip naujas santykis neprasideda, taip jis ir neišyra, jeigu bent vienas iš dviejų santykio narių nepakinta. O sukurtas protas, kaip jau minėta, Dievą regi todėl, kad su juo tam tikru būdu yra susijęs. Tad jeigu tas regėjimas liautųsi dėl tos sąsajos išnykimo, tai šitaip turėtų atsitikti dėl dieviškosios substancijos pakitimo arba dėl ją reginčio proto pakitimo. Bet nei pirma, nei antra nėra įmanoma, nes, kaip pirmoje knygoje parodyta, dieviškoji substancija yra nekintanti, o protingoji substancija, regėdama Dievo substancija, iškyla virš bet kokios kaitos. Todėl neįmanoma, kad kas nors atsisakytų tos laimės, kurioje regi Dievą.
- [11] Taip pat. Kuo kas nors yra arčiau visiškai nejudančio Dievo, tuo mažiau kinta ir ilgiau tveria. Todėl kai kurie kūnai, būdami toli nuo Dievo, negali išlikti amžinybėje, kaip pasakyta traktato *Apie atsiradimą* antroje knygoje. Tačiau joks kūrinys negali labiau priartėti prie Dievo negu tas, kuris regi jo substanciją. Todėl Dievo substanciją regintis protingas kūrinys pasiekia aukščiausią nekintamumą. Tad neįmanoma, kad kada nors to regėjimo išsižadėtų.
- [12] Todėl Psalmėje giedama: *Kokie laimingi, kurie gyvena tavo Namuose, visad tavo šlovindami giesme!* (Ps 84, 5). Ir kitoje vietoje: *niekada nesovyruoja tas, kuris gyvena Jeruzalėje, jis tveria amžinai* (Ps 125, 1). Ir Izaijo knygoje: *Pažvelki į Zioną, mūsų švenčių miestą! Temato tavo akys Jeruzalę kaip saugią buveinę, nejudamą palapinę, kurios nei kuolai niekad nebus išrauti, nei nė viena iš jos virvių nenutrūks* (Iz 33, 20). Ir Apokalipsėje: *Nugalėtoją aš padarysiu šulu savo Dievo šventovėje, ir jis nebeišeis laukan* (Apr 3, 12).
- [13] Tuo pašalinama klaida platonikų, kurie teigė, kad aukščiausią laimę pasiekusios atskirtosios sielos nori vėl sugrįžti į kūnus ir kad pasibaigus ano gyvenimo laimei, jos vėl įsipainioja į šio gyvenimo vargus; ir klaida Origeno, kuris sakė, kad sielos ir angelai gali iš naujo patekti į vargą.

LXIII SKYRIUS

KAIP TOJE AUKŠČIAUSIOJE LAIMĖJE
IŠSIPILDO VISI ŽMOGAUS NORAI

- [1] Iš to, kas jau pasakyta, visiškai akivaizdu, kad toje iš Dievo regėjimo kylančioje laimėje išsipildo kiekvienas žmogaus noras taip, kaip toje Psalmėje pasakyta: *jis tas, kuris sotina tavo gyvenimą gėrybėmis* (Ps 103, 5), ir visos žmonių pastangos ten suranda savo išsipildymą. Visa tai tampa akivaizdu nagrinėjant konkrečius pavyzdžius.

- [2] Mat kaip protinga (intelektinė) būtybė žmogus turi vieną ypatingą norą – pažinti tiesą. Tą norą žmonės siekia patenkinti pasinerdami į kontempliatyvųjį gyvenimą. Ir akivaizdu, kad tame regėjime stebint pirmąją tiesą, protui tampa žinoma visa, ką jis iš prigimties geidė žinoti, kaip aišku iš to, kas jau pasakyta.
- [3] Taip pat žmogus, būdamas protinga (intelektinė) būtybė, nori tvarkyti žemesnius dalykus. Žmonės šito siekia stengdamiesi gyventi aktyvų bendruomeninį gyvenimą. Iš esmės jie geidžia visą žmonių gyvenimą tvarkyti pagal proto nurodymus, t. y. gyventi dorai: juk kiekvieno doro žmogus veiklos tikslas yra jo dorybės gėris: pavyzdžiui, drąsa, kad drąsiai veiktų. Tačiau tas noras tada visiškai išsipildys, nes dieviškąją šviesą apšviestas protas bus pasiekęs savo aukščiausią gyvybingumą ir negalės suklysti.
- [4] Bendruomeninį gyvenimą lydi tam tikros gėrybės, kurių žmogui reikia viešajai veiklai: pavyzdžiui, garbės prakilnumo, kurio netvarkingai siekdami žmonės tampa pasipūtę ir pretenzingi. Tačiau tuo regėjimu žmonės pakeliami į aukščiausią garbės lygmenį, nes, kaip jau parodyta, jame tam tikru būdu vienijasi su Dievu. Todėl kaip Dievas yra amžių valdovas, taip su juo susivieniję palaimintieji vadinami valdovais, kurie *viešpataus su Kristumi* (Apr 20, 6).
- [5] Yra dar vienas geistinas bendruomeninio gyvenimo dalykas – šlovingas populiarumas, kurio netvarkingai siekiantys žmonės trokšta tuščios garbės. Tačiau palaimintieji tuo regėjimu tampa šlovingi ne nuomonėje žmonių, kuriuos galima apgauti ir kurie gali apgauti, bet pačiame tikriausiame žinojime, Dievo ir visų palaimintųjų akivaizdoje. Todėl toji palaima Šventajame Rašte dažnai vadinama šlove, kaip Psalmėje giedama: *Džiūgaus šventieji šlovėje* (Ps 149, 5).
- [6] Yra dar ir kitas bendruomeniniam gyvenimui geistinas dalykas – turtas, kurio netvarkingai vaikydamiesi ir jį mylėdami žmonės tampa godūs ir neteisingi. Tačiau toje laimėje visų gėrybių yra pakankamai, nes palaimintieji džiaugiasi tuo, kad supranta visų gėrybių tobulumą. Todėl Išminties knygoje rašoma: *Drauge su ja atėjo man visa, kas gera, ir iš jos rankų – nesuskaičiuojami turtai* (Išm 7, 11). Ir Psalmėje giedama: *Jo namuose bus gerovė ir turtai* (Ps 112, 3).
- [7] Yra dar ir trečias, žmogui ir visiems kitiems gyvūnams bendras geidžiamas dalykas – džiaugtis malonumais, todėl žmonės labiausiai siekia malonumų pilno gyvenimo ir per savo nesaikingumą tampa nesantūrūs ir nesivaldantys. Tačiau toje laimėje yra tobuliausias malonumas, tiek tobulesnis už juslinį malonumą, kuriuo ir neprotingi gyvūnai gali mėgautis, kiek protas yra aukščiau juslės; kiek tasai gėris, kuriuo mėgaujamės, yra didesnis už bet kokią juntamą gėrį ir gilesnis, ir kuo toliau, tuo malonesnis, nes mėgavimasis juo yra mažiau užterštas liūdesio arba kokio nors varginančio rūpesčio priemaiša. Apie tą malonumą Psalmėje giedama: *Vaišinsis tavo namų valgio gausa, pagirdysi juos iš savo gėrybių upės* (Ps 36, 9).
- [8] Taip pat yra ir visiems daiktams bendras prigimtinis geismas save išsaugoti, kiek tai įmanoma. To geismo nesaikingumas daro žmones pernelyg vengiančiais išbandymų bailiais. Tas geismas bus visiškai patenkintas tada, kai palaimintie-

ji pasieks tobulą nemirtingumą ir taps visiškai saugūs. Apie tai Izaijo knygoje (Iz 49, 10) ir Apokalipsėje rašoma: *Jie nebealks, nebetroks, nebekepins jų saulė nei jokia kaitra* (Apr 7, 16).

- [9] Tad akivaizdu, kad dieviškuoju regėjimu protingos substancijos pasiekia tikrąją laimę, kuri visus norus nuramina, kurioje gausu visų, pasak Aristotelio, laimei būtinų gėrybių. Todėl ir Boetijus sako, kad *laimė yra visų gėrybių sanaupa, pagrįsta tobula būseną*.
- [10] Šiame gyvenime niekas nėra toks panašus į tą aukščiausią ir tobulą laimę kaip toks tiesos kontempliavimas, koks šiame gyvenime įmanomas. Todėl filosofai, kadangi jie negalėjo iki galo pažinti tos aukščiausios laimės, teigė, kad aukščiausia žmogaus laimė yra toji kontempliacija, kuri galima šiame gyvenime. Todėl ir Šventasis Raštas tarp įvairių gyvenimo būdų labiausiai rekomenduoja kontempliatyvų; Evangelijoje pagal Luką Viešpats sako: *Marija išsirinko geriausiąją dalį*, t. y. tiesos kontempliavimą, *kuri nebus iš jos atimta* (Lk 10, 42). Mat tiesos kontempliacija prasideda šiame gyvenime, bet tikslą pasiekia kitame. O praktinės veiklos ir bendruomeninis gyvenimas šio gyvenimo ribų nepranoksta.

LXIV SKYRIUS

KAD DIEVAS SAVO APVAIZDA VALDO PASAULĮ

- [1] Iš to, kas jau pasakyta, pakankamai aišku, kad Dievas yra visų daiktų tikslas. Todėl galima daryti išvadą, kad Dievas savo apvaizda tvarko arba valdo viską.
- [2] Kada tik kurie nors daiktai nukreipiami į kokį nors tikslą, jie visada pajungiami tam, kuriam tas tikslas priklauso labiausiai, kaip tai akivaizdu kariuomenės atveju, nes visos jos dalys bei jų veikla kaip į tikslą nukreipiama į vado gėrį, kuris yra pergalė; todėl vadui priklauso vadovavimas visai kariuomenei. Panašiai su tikslu tiesiogiai susijęs menas vadovauja ir leidžia įstatymus menui, kuris susijęs su priemonėmis: pavyzdžiui, politika – karo menui, karo menas – žirgininkystei, laivo valdymo menas – laivų statybos menui. Ir kadangi, kaip jau parodyta, viskas nukreipta į dieviškąjį gėrį kaip į tikslą, tai dera, kad Dievas, kuriam tas gėris priklauso pirmiausia kaip substancialiai turimas, suprantamas ir mylimas, yra visų daiktų valdytojas.
- [3] Dar. Kiekvienas, kuris ką nors padaro dėl tikslo, panaudoja tai siekdamas tikslo. Bet jau parodyta, kad visa, kas kaip nors yra, yra Dievo padarinys ir kad Dievas viską daro dėl tikslo, kuris yra jis pats. Vadinasi, jis visais naudojami nukreipdamas juos į tikslą. O tai reiškia, kad jis valdo. Vadinasi, savo apvaizda Dievas yra visatos valdytojas.
- [4] Toliau. Parodyta, kad Dievas yra pirmasis nejudantis judintojas. Tačiau pirmasis judintojas judina ne silpniau negu antrasis judintojas, bet stipriau, nes be jo teikiamo judinimo kiti judintojai nejudintų. Tačiau įrodyta, kad visi, kurie judi-

- na, judina dėl tikslo. Vadinasi, Dievas visus judina į jų tikslus. Ir judina intelektu (protu), nes jau buvo parodyta, kad judina ne prigimties būtinybe, o protu (intelektu) ir valia. Tačiau vadovauti ir valdyti apvaizda reiškia ne ką nors kita, o protu judinti į tikslą. Vadinasi, Dievas savo apvaizda vadovauja ir valdo visus, kuriuos judina į tikslą: nesvarbu ar judina kūniškai, ar dvasiškai, kaip sakoma, kad geidžiantįjį judina geidžiamasis.
- [5] Taip pat. Įrodyta, kad tikslo nežinantys daiktai gamtoje juda ir veikia tikslingai, nes čia visados arba dažniausiai atsitinka tai, kas geriau; panašiai būtų, jeigu jiems vadovautų menas. Bet neįmanoma, kad kas nors, nežinantis tikslo, tvarkingai jo siektų ir pasiektų, nebent jį judintų tas, kuriam tas tikslas žinomas, pavyzdžiui, šaulys, nukreipiantis strėlę į taikinį. Todėl dera, kad visa gamtos veikla būtų tvarkoma tam tikro žinojimo. Ir tą žinojimą reikia arba netiesiogiai, arba tiesiogiai kildinti iš Dievo: juk būtina, kad kiekvienas žemesnis menas ir mokslas savo pradus gautų iš aukštesnio, kaip tai matome teorinių ir taikomųjų mokslų atveju. Vadinasi, Dievas savo apvaizda valdo pasaulį.
- [6] Dar. Tie, kurių prigimtis skirtinga, į vieną tvarką nepatenka, nebent juos suvienija koks nors tvarkytojas. Tačiau pasaulyje yra skirtingos ir net priešingos prigimties daiktų, priklausančių vienai tvarkai, kuri pasireiškia tuo, kad savo veikla jie vienas kitam padeda arba vadovauja. Todėl turi būti vienas visų daiktų tvarkytojas ir valdytojas.
- [7] Toliau. Remiantis prigimtinė būtinybe, neįmanoma paaiškinti dangaus kūnų judėjimo trajektorijų, nes kai kurie jų turi daugiau negu kiti, ir visiškai nesuderinamų. Todėl tuos judėjimus privalo tvarkyti kokia nors apvaizda; vadinasi, judėjimą ir veiklą visų žemesniųjų daiktų, tais dangaus kūnų judėjimais tvarkomų.
- [8] Taip pat. Kuo kas nors yra artimesnis priežastčiai, tuo labiau dalyvauja jos padariniuose. Tad jeigu kas nors tuo tobuliau dalyvauja, kuo labiau priartėja prie kokio nors daikto, tai reiškia, kad tas daiktas yra dalyvavimo įvairovės priežastis: pavyzdžiui, jeigu kas nors yra karštesnis, nes labiau priartėjęs prie ugnies, tai yra ženklas, kad ugnis yra karščio priežastis. Tačiau tobuliau sutvarkyti yra tie daiktai, kurie yra arčiau Dievo: juk žemesniuose daiktuose, kurie prigimties nepanašumu yra labiausiai nuo Dievo nutolę, kartais atsiranda prigimčiai priešingų trūkumų, kaip tai matyti apsigimimų ir kitų nelaimių atvejais; panašių atvejų niekada nepasitaiko dangaus kūnams, nors tam tikra prasme jie kinta; taip neatsitinka atskirtosioms intelektinėms substancijoms. Tad akivaizdu, kad Dievas yra visos daiktų tvarkos priežastis. Vadinasi, savo apvaizda jis valdo visą daiktų visatą.
- [9] Dar. Jau įrodyta, kad Dievas visus daiktus į esatį išveda ne iš prigimtinės būtinybės, bet savo intelektu ir valia. Tačiau jo intelektas ir valia negali turėti jokio kito galutinio tikslo, išskyrus jo paties gerumą, kad jį skleistų daiktams, kaip aišku iš to, kas jau buvo pasakyta. Tačiau daiktai dieviškajame gerume dalyvauja panašumu, t. y. tiek, kiek patys yra geri. O tai, kas priežastis turinčiuose daiktuose yra geriausia, yra tvarkos gėris visatoje, kuri yra tobuliausia, kaip teigia

Filosofas, ir tai sutampa su tuo, ką skaitome Šventojo Rašto Pradžios knygoje: *Dievas apžvelgė visa, ką buvo padaręs, ir iš tikrųjų matė, kad buvo labai gera* (Pr 1, 31), tuo tarpu kai apie atskirus savo darbus jis sakė, kad *buvo geri*. Todėl Dievą kaip savo priešastį turinčių daiktų tvarkos gėris yra tai, ko Dievas labiausiai nori ir siekia. Juk daiktų valdymas reiškia ne ką nors kitą kaip tik tvarkos jiems įvedimą. Vadinasi, pats Dievas savo intelektu ir valia viską valdo.

- [10] Toliau. Siekiantis tikslo labiau rūpinasi tuo, kas yra arčiau galutinio tikslo, nes tas dalykas yra ir kitų tikslas. O galutinis dieviškosios valios tikslas yra jo paties gerumas, kuriam sukurtų daiktų pasaulyje artimiausias yra visumos tvarkos gėris, nes į jį nukreiptas kiekvienas atskiras to ar kito daikto gėris, kaip mažiau tobulas nukreiptas į tobulesnį; todėl kiekviena dalis yra visumai. Tad Dievas labiausiai rūpinasi sukurto pasaulio visumos tvarka. Vadinasi, jis yra jo valdytojas.
- [11] Taip pat. Kiekvienas sukurtas daiktas savo galutinio tobulumo siekia savo veikla, nes jo galutinis tikslas ir tobulumas turi būti arba pats jo veikimas, arba to veikimo riba arba padarinys, o forma kaip to daikto buvimo priešastis yra pirmasis tobulumas, kaip parodyta traktato *Apie sielą* antroje knygoje. O priešastis turinčių daiktų tvarka pagal jų prigimties skirtingumus ir lygmenis kyla iš dieviškosios išminties, kaip tai parodyta antroje knygoje. Vadinasi, ir tvarka veiklos, kurios dėka priešastis turintys daiktai labiau priartėja prie galutinio tikslo. Tačiau tvarkyti daiktų nukreiptumą į tikslą – tai juos valdyti. Vadinasi, Dievas savo išminties apvaizda daiktams teikia valdymą ir vadovavimą.
- [12] Todėl Šventasis Raštas Dievą viešpačiu ir karaliumi Psalmėje pripažįsta šiais žodžiais: *Viešpats yra Dievas* (Ps 100, 3), taip pat *Dievas yra visos žemės karalius* (Ps 47, 8), nes karaliui ir viešpačiui priklauso viešpatauti ir savo pavaldinius valdyti. Todėl ir įvykių eigą Šventasis Raštas Jobo knygoje priskiria dieviškiems nurodymams: *Jis sako saulei: 'Netekėk!' ir žvaigždėms: 'Nešvieskite!'* (Job 9, 7), ir Psalmėje: *nustatė darną, kuri niekad nesikeis* (Ps 148, 6).
- [13] Tuo paneigiama klaida senovės gamtos filosofų, kurie teigė, kad viskas kyla iš materialios būtinybės, o tai reiškia, kad viskas kyla iš atsitiktinumo, o ne iš kokios nors apvaizda nustatytos tvarkos.

Literatūra ir nuorodos

Tomas Akvinietis. *Suma prieš pagonis*, trečioji knyga. Iš lotynų k. vertė G. Vyšniauskas. *Logos*, 2012, Nr. 70, sk. 60.

Tomas Akvinietis. *Suma prieš pagonis*, trečioji knyga. *Logos*, 2011, Nr. 69, sk. 50.

Tomas Akvinietis. *Suma prieš pagonis*, antroji knyga. Iš lotynų k. vertė G. Vyšniauskas. – Vilnius: *Logos*, 2003, sk. 55 ir 79.

Liber de causis II, 22.

Tomas Akvinietis. *Suma prieš pagonis*, antroji knyga, sk. 68.

Aristotle, *Physica* IV, 12 (221b 29–30).

Tomas Akvinietis. *Suma prieš pagonis*, trečioji knyga. *Logos*, 2012, Nr. 70, sk. 59.

Tomas Akvinietis. *Suma prieš pagonis*, trečioji knyga. *Logos*, 2011, Nr. 68, sk. 48.

Tomas Akvinietis. *Suma prieš pagonis*, trečioji knyga. *Logos*, 2011, Nr. 69, sk. 50.

Ten pat, sk. 51.

Aristotle. *De generatione et corruptione* II, 10 (336b 30–31).

Tomas Akviniėtis. *Suma prieš pagonis*, trečioji knyga. *Logos*, 2012, Nr. 70, sk. 59.

Tomas Akviniėtis. *Suma prieš pagonis*, trečioji knyga. *Logos*, 2011, Nr. 69, sk. 51.

Aristotelis. *Nikomacho etika*. Iš senosios graikų k. vertė J. Dumčius. *Aristotelis, Rinktiniai raštai*. – Vilnius: Mintis, 1990, p. 263 (X, 7, 1177a 27–b 1).

Anicius Manlius Severinus Boethius. *Filosofijos paguoda*. Iš lotynų k. vertė L. Lozoraitytė. – Vilnius: Alma littera, 2000 (III, proza 2).

Tomas Akviniėtis. *Suma prieš pagonis*, trečioji knyga. *Logos*, 2009, Nr. 61, sk. 7.

Tomas Akviniėtis. *Suma prieš pagonis*, antroji knyga, sk. 15.

Tomas Akviniėtis. *Suma prieš pagonis*, pirmoji knyga. Iš lotynų k. vertė G. Vyšniauskas. – Vilnius: Logos, 1999, sk. 75.

Ten pat, sk. 13.

Tomas Akviniėtis. *Suma prieš pagonis*, trečioji knyga. *Logos*, 2009, Nr. 60, sk. 2.

Tomas Akviniėtis. *Suma prieš pagonis*, pirmoji knyga, sk. 81; antroji knyga, sk. 23.

Tomas Akviniėtis. *Suma prieš pagonis*, trečioji knyga. *Logos*, 2009, Nr. 60, sk. 3.

Tomas Akviniėtis. *Suma prieš pagonis*, pirmoji knyga, sk. 81; antroji knyga, sk. 23.

Tomas Akviniėtis. *Suma prieš pagonis*, pirmoji knyga, sk. 75.

Aristotle. *Metaphysica* XII, 10 (1075a 11–15).

Aristotelis. *Apie sielą*. Iš senosios graikų k. vertė V. Sezemanas. *Aristotelis, Rinktiniai raštai*. – Vilnius: Mintis, 1990, p. 389–390 (II, 1, 412a 7–11).

Tomas Akviniėtis. *Suma prieš pagonis*, antroji knyga, sk. 45.

Iš lotynų kalbos vertė
doc. dr. Gintautas VYŠNIAUSKAS,
Klaipėdos universitetas

Versta iš *S. Thomae de Aquino Summa contra gentiles*, Romae, Apud sedem commissionis Leoninae et apud librariam Vaticanas, Desclee et C. Herder, 1934.